

Република Србија
АПЕЛАЦИОНИ
СУД У БЕОГРАДУ
Гж 5526/19
18.3.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

АПЕЛАЦИОНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Јасне Беловић, председника већа, Ирене Трифуновић Радуловић и Јелене Стоилковић, чланова већа, у парници тужиле АА из ..., ул. ... број ..., чији је пуномоћник адвокат Мирослав Рњаковић, из Београда, ул.Десанке Максимовић 21/5, против тужене “Директне банке” а.д. Крагујевац са седиштем у Крагујевцу, ул.Краља Петра I број 26, као правног следбеника “Pireus bank” а.д. Београд, са седиштем у Новом Београду, ул.Милентија Поповића број 56, чији је пуномоћник адвокат Александар Петровић, Београд, Трг Николе Пашића број 12, ради утврђења и стицања без основа, одлучујући о жалбама тужиле и туженог изјављеним против пресуде Трећег основног суда у Београду П 22316/12 од 12.02.2019.године, у седници одржаној дана 18.03.2021.године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована жалба тужене па се **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Трећег основног суда у Београду П 22316/12 од 12.02.2019.године у ставу другом изреке.

УКИДА СЕ пресуда Трећег основног суда у Београду П 22316/12 од 12.02.2019.године у ставу трећем, четвртном и петом изреке и спис се у наведеном делу **ВРАЋА** првостепену суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Трећег основног суда у Београду П 22316/12 од 12.02.2019.године, ставом првим изреке дозвољено је преиначење тужбе тужиле из поднеска од 13.09.2017.године. Ставом другим изреке, утврђено је да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе члана 3 став 1, члана 3 став 3 алинеја 4 и члана 4 став 2 Уговора о стамбеном кредиту број ..., који је закључен између тужиле као корисника кредита и правног претходника тужене, а које гласе: “Банка задржава право измене уговорене каматне стопе у зависности од промене основне каматне стопе банке и пословне политике банке”; “Корисник кредита камату плаћа банци кроз месечне ануитете у динарској противвредности по продајном курсу банке важећем на дан отплате”;

“Месечни ануитети уплаћују се у динарима, а висина се утврђује према продајном курсу банке за CHF на дан доспећа сваког ануитета”. Ставом трећим изреке, обавезана је тужена да тужили на име стеченог без основа услед једностраног повећања каматне стопе исплати појединачно наведене износе са законском затезном каматом почев од последњег дана у месецу на који се односи више плаћени износ па до исплате. Ставом четвртим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиле да се обавезе тужена да тужили на име стеченог без основа услед једностраног повећања каматне стопе исплати појединачно наведене износе, са законском затезном каматом на сваки износ почев од последњег дана у месецу па до исплате. Ставом петим изреке, обавезана је тужена да тужили на име трошкова парничног поступка исплати износ од 117.050,50 динара.

Против означене пресуде жалбу је благовремено изјавила тужиле побијајући је у ставу четвртим и петом изреке због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права и тужена побијајући је у ставу другом, трећем и петом изреке због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Тужена је доставила одговор на жалбу тужиле.

Испитујући правилност наведене одлуке у побијаном делу применом одредбе члана 386 у вези са чланом 402 ЗПП (“Службени гласник РС” бр. 72/11 са свим изменама и допунама), Апелациони суд у Београду је нашао да је жалба тужиле основана, док је жалба тужене делимично основана.

Приликом доношења одлуке садржане у ставу другом изреке није учињена битна повреда поступка из члана 374 став 2 ЗПП, на које Апелациони суд пази по службеној дужности док се у жалби тужене неосновано указује на то да се донета одлука у наведеном делу не може испитати и да о битним чињеницама постоји противречност између онога што се у разлозима пресуде наводи о садржини исправа и самих тих исправа.

Према разлозима изнетим у ожалбеној одлуци тужиле је као корисник кредита и са правним претходником тужене дана 22.02.2008.године закључила Уговор о стамбеном кредиту број ... којим је банка кориснику одобрила кредит у укупном износу од 72.414,00 CHF у динарској противвредности по куповном курсу банке на дан пуштања кредита у течај, са роком отплате од 240 месеци док је уговорена висина номиналне каматне стопе 3,9% на годишњем нивоу. Корисник кредита се обавезао да банци плаћа камату кроз месечне ануитете у динарској противвредности по продајном курсу банке важећем на дан отплате (члан 3 став 1), банка је задржала право измене уговорене каматне стопе у зависности од промене основне каматне стопе и пословне политике банке (члан 3 став 3 алинеја 4), уговорено је да се месечни ануитети уплаћују у динарима а висина се одређује према продајном курсу банке за CHF на дан доспећа сваког ануитета (члан 4 став 2). Парничне странке су дана 03.06.2011.године закључиле Анекс број 2 уговора о стамбеном кредиту којим су чланом 1 измениле члан 1 став 1 тачка 3 основног уговора тако да гласи: “Номинална каматна стопа је утврђена на два ниже прецизирана начина, а уговорне стране су сагласне да ће она представљати већу од следећих наведених вредности: фиксно 3,90% на годишњем нивоу, 3М CHF Либор променљиву референту каматну стопу плус 2,00% фиксне марже на годишњем нивоу”.

Анексом уговора парничне странке су измениле и члан 3 основног уговора тако да гласи: “Корисник кредита камату плаћа банци кроз месечне ануитете у динарској противвредности, обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије важећем на дан отплате”, као и члан 4 став 2 основног уговора тако да гласи: “Месечни ануитети уплаћују се у динарима, а висина ануитета утврђује се према средњем курсу CHF Народне банке Србије на дан уплате”. Банка је тужилји послала обавештење да укупан износ новчаних средстава који је банка утврдила по основу Одлуке о мерама за очување стабилности финансијског система у вези с кредитима индексираним у иностраној валути, а која је ступила на снагу 05.3.2015.године, представља износ од 4.390,51 CHF.

Према налазу и мишљењу судског вештака економско-финансијске струке Милана Мандића од 29.07.2014.године банка је у периоду од 30.06.2008. године до 31.08.2012.године примењујући променљиву каматну стопу од 3,90% до 6,67% обрачунала тужилји износ од 7.465,43 CHF односно 538.704,00 динара. У периоду од 05.12.2011.године када је почела примена Закона о заштити корисника финансијских услуга до 21.08.2012. године тужилји је применом продајног курса банке за CHF уместо средњег курса за CHF банка умањила уплате кредита за 11,35 CHF односно за 1.045,49 динара. Према допунском налазу и мишљењу судског вештака Милана Мандића од 17.07.2017.године банка је од 01.03.2015. године у складу са Одлуком Народне банке Србије извршила умањење потраживања према тужилји по основу главнице за износ од 4.390,51 CHF, због чега разлика до 7.465,43 CHF коју је утврдио у основном налазу за период од доспећа прве рате 01.03.2008.године до 31.08.2012.године износи 3.074,92 CHF. У погледу разлике више обрачунате и наплаћене кредитне камате, разлика обрачуната по продајном курсу банке за CHF, по ком курсу је тужилји је вршена конверзија приликом уплата кредитних рата износи 556.532,93 динара. По основу примене продајног курса уместо куповног курса банке за CHF тужилји је у периоду од 10.12.2011.године до 21.08.2012.године умањена уплата по кредиту за 260,02 CHF односно 23.238,56 динара.

Према налазу и мишљењу судског вештака економско-финансијске струке Ане Смиљковић од 16.11.2018.године банка је у предметном периоду примењивала каматне стопе: у периоду од 25.02.2008. године до 04.06.2008.године каматну стопу у висини од 3,90%, у периоду од 05.6.2008. до 21.10.2008.године каматну стопу у висини од 4,90%, у периоду од 22.10.2008. до 30.11.2008.године каматну стопу у висини од 6,90%, у периоду од 01.12.2008. до 17.05.2009.године каматну стопу у висини од 6,40%, у периоду од 18.05.2009.године до 31.01.2011.године каматну стопу у висини од 6,15%, у периоду од 01.02.2011. године до 28.02.2011. године, каматну стопу у висини од 5,90%, у периоду од 01.03.2011. године до 31.05.2011. године каматну стопу у висини од 5,50% и у периоду од 01.06.2011. године па надаље каматну стопу у висини од 3,90%. Само ефекат промене каматне стопе на доспеле ануитете по курсу исплате (куповни курс) износи укупно 231.110,47 динара (3.274,71 CHF) (табела бр.2, колона бр.10 налаза), док је ефекат на преосталу главницу 1.115,80 CHF. Само курсна разлика у наплаћеним износима (продајни курс/средњи-куповни курс) износи укупно 51.247,94 динара (табела бр.3 налаза). Банка је извршеном превременом отплатом по препоруци НБС на дан 01.03.2015. године у износу од 4.390,51 CHF у потпуности елиминисала укупан ефекат повећања каматне стопе, али није ефекат курсне разлике (тачка 10 дела другог налаза).

Полазећи од напред изнетог, с позивом на одредбе члана 11, 12, 15, 21, 46, 47, 50, 99, 100, 101 и 104, те члана 210, 214, 1065 и 1066 Закона о облигационим односима, првостепени суд изводи закључак да су одредбе члана 3 став 1, члана 3 став 3 алинеја 4 и члана 4 став 2 Уговора о стамбеном кредиту број ... ништаве.

Одредба члана 3 став 3 алинеја 4 уговора по којој банка задржава право измене уговорне каматне стопе у зависности од промене основне каматне стопе банке и пословне политике банке, ништава је сагласно члану 46 Закона о облигационим односима јер наведено овлашћење тужене чини тужиљину обавезу неодредивом, с обзиром да елементи који су везани за одређивање каматне стопе морају бити такви да на њих не може утицати једнострана воља ниједне од уговорних страна. Како је садржина уговорних одредаба одређена вољом само једне уговорне стране, наведене одредбе су супротне и одредби члана 11 Закона о облигационим односима јер уговорне стране нису биле у равноправном положају приликом закључења уговора. Овако уговорена одредба даје могућност другој уговорној страни – банци да висину каматне стопе мења својевољно без сагласности тужиље као корисника кредита, што је супротно и начелу савесности и поштења, начелу забране злоупотребе права, те обавези страна у уговорном односу да у правном промету поступају у складу са добрим пословним обичајима. Променљивост каматне стопе мора бити јасно дефинисана уговором о кредиту, односно променљиви елементи морају бити такви да на њих не може утицати једнострана воља ниједне од уговорних страна, уговорним странама не сме се омогућити једнострано повећање каматне стопе јер би у супротном дошло до повреде основних начела облигационих односа. Банка је била дужна да ближе одреди критеријуме за промену уговорене променљиве каматне стопе и да прецизира шта се подразумева под променом услова, те које су то биле промене на домаћем или иностраном тржишту новца и на које тржиште се тачно мисли. Овакав начин поступања тужене доводи тужиљу у неравноправан положај у односу на тужену, те ствара могућност за неограничени волунтаризам тужене.

Осим тога, прописивањем да се месечни ануитети уплаћују у динарима а да се висина ануитета утврђује према продајном курсу банке за CHF на дан исплате и уговарањем обавезе да корисник кредита камату плаћа банци кроз месечне ануитете у динарској противвредности по продајном курсу банке важећем на дан отплате, дошло је до повреде начела еквивалентности узајмних давања. Одредбом члана 395 Закона о облигационим односима прописано је да се новчане обавезе које гласе на плаћање у некој страниј валути могу испунити у домаћем новцу, по курсу који важи у тренутку плаћања обавезе али таквом одредбом није опредељено који ће се курс обрачунске валуте применити у односу на њену куповну, продајну или средњу тржишну вредност, па уговорне стране могу утврдити било који тржишно одређени курс утолико да се по истом валориметру и истом курсу утврђује вредност пласираних кредитних средстава и висина доспелих рата за враћање. У овој правној ствари тужена је одобрила тужиљи кредит у динарској противвредности по куповном курсу банке на дан пуштања кредита у течај, док се висина ануитета чије плаћање је уговорено у динарској противвредности утврђује према продајном курсу банке за CHF на дан доспећа сваког ануитета. Одредба члана 3 став 1 и 4 став 2 уговора о стамбеном кредиту уговорена у супротности са начелом равноправности страна из члана 11 Закона о облигационим односима и начелу једнаке вредности давања из члана 15 Закона о облигационим односима, док је повредом наведених начела дошло до тога да је банка стекла одређени новчани износ

наплатом анuitета које је обрачунавала применом различитог курса од курса по ком је кредит пустила у течај.

Првостепени суд је даље прихватањем налаза и мишљења судског вештака Ане Смиљковић утврдио висину више исплаћених износа рата кредита од стране тужиље по основу променљиве каматне стопе, као последице ништавости одредбе члана 3 став 3 алинеја 4, у износима које је тужиљи у ставу трећем изреке пресуде досудио на име стеченог без основа, са законском затезном каматом на сваки тако досуђени износ почев од последњег дана у месецу на који се односи више плаћени износ па до исплате. Преко износа досуђених у ставу трећем изреке на име стеченог без основа, а до тражених износа са каматом, суд је у ставу четвртм изреке тужбени захтев одбио.

Правилно првостепени суд закључује да су одредбе члана 3 став 1, члана 3 став 3 алинеја 4 и члана 4 став 2 уговора о стамбеном кредиту ништаве, а у погледу разлога ништавости наведених одредаба износи јасне, непротивречне и потпуне разлоге које и овај суд као другостепени у потпуности прихвата.

Наводи из жалбе тужене о погрешном изношењу садржине одлуке Народне банке Србије о мерама за чување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у страној валути ("Сл. гласник РС", бр.21/2015), код чињенице да је ништавост наведених одредаба уговора о кредиту последица њихове супротности са одредабама члана 11,12,15,21,46,47 и 50 Закона о облигационим односима што првостепени суд правилно закључује, нема значаја за одлуку суда у погледу примене одредбе члана 103 Закона о облигационим односима. Одлука Народне банке Србије о мерама за чување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у страној валути по којој банка износ од 4.390,051 CHF тужиљи обрачунала као превремену отплату кредита, имала је за циљ да отклони штетне последице променљивих каматних стопа, а начин поступања банке сагласно донетој одлуци може имати значаја за утврђивање и отклањање последица ништавости уговорних одредаба, али не и за оцену испуњености услова за утврђење њихове ништавости сагласно законским прописима.

Неосновано се у жалби тужене наводи да је суд одлуку у погледу оцене ништавости одредаба члана 3 став 1, члана 3 став 3 алинеја 4 и члана 4 став 2 засновао на погрешном тумачењу садржине одлуке Народне банке Србије о мерама за чување стабилности финансијског система у вези са кредитима индексираним у страној валути, с обзиром да је закључак првостепеног суда о ништавости наведених уговорних одредаба заснован на њиховој несагласности са одредбама Закона о облигационим односима.

Код чињенице да је одредба о уговарању права банке да измени уговорене каматне стопе зависно од промене основне каматне стопе банке и пословне политике банке, ништава, неосновано се у жалби тужене указује на погрешну примену материјалног права утолико што се подаци о формирању основне каматне стопе формирају на основу трошкова извора финансирања тржишних услова пословања и утврђују одлуком банке која се објављује на сајту банке. Чињеница да је уговором о стамбеном кредиту дефинисано од чега се каматна стопа састоји, на који начин, односно којом методом се врши обрачун камате и на који начин се камата може мењати

током трајања уговора, те критеријуми на основу којих банка може повећати каматну стопу не утичу на правилност закључка првостепеног суда да такво овлашћење туженог тужиљину обавезу чини неодредивом, с обзиром да елементи који су везани за одређивање каматне стопе морају бити такви да на њих не може утицати једнострана воља ни једне уговорне стране, с обзиром да због финансијске и стручне доминантности тужене тужиља у таквим околностима није имала могућност да утиче на садржај одредби уговора коме је приступила. Такође, таква садржина одредбе о каматној стопи даје могућност другој уговорној страни – банци да висину каматне стопе мења својеволјно без сагласности тужиље, што је супротно начелу савесности и поштења, начелу забране злоупотребе права, те обавези страна у уговорном односу да у правном промету поступају у складу са добрим пословним обичајима.

Како се ни осталим наводима из жалбе тужене која се односи на став други изреке, не доводи у сумњу правилност одлуке у наведеном делу а претежно представљају понављање навода истицаних током првостепеног поступка, нису посебно образлагани.

Одлука садржана у ставу првом изреке пресуде донета је применом члана 390 ЗПП.

Међутим, основано се у жалби тужиоца указује да је у ставу четвртом изреке, а у жалби тужене да је у трећем изреке, пресуда захваћена битном повредом одредаба парничног поступка из члана 374 став 2 тачка 12 ЗПП, с обзиром да у наведеним деловима пресуда има недостатака због којих се не може испитати, разлози су нејасни, као што о битним чињеницама постоји противречност између онога што се у разлозима пресуде наводи и садржини исправа. Због наведених недостатака се правилност побијане пресуде у наведеном делу не може испитати.

Првостепени суд полази од тога да је налаз и мишљење судског вештака Милана Мандића у погледу обрачунатих износа више плаћених ануитета кредита (као последице ништавости одредбе члана 3 став 3 алинеја 4 уговора о кредиту којом је уговорена променљива каматна стопа у зависности од промене основне каматне стопе банке и пословне политике банке), нејасан у погледу коришћене методологије односно да је нејасно коју вредност каматне стопе је судски вештак имао у виду приликом обрачуна. Притом суд налаз и мишљење судског вештака Ане Смиљковић цени као објективан, дат у складу са правилима струке, без изношења јасних разлога за разумевање методологије коју је тај судски вештак користила и због којих тај суд прихвата њен налаз и мишљење а посебно када се има у виду да се простим математичким обрачуном, узевши у обзир наплаћену вредност у односу на уговорену вредност ануитета према иницијалној каматној стопи, висина каматне стопе на основу које је вршен обрачун ануитета по месецима може обрачунати, што је судски вештак Милан Мандић и учинио. У недостатку других разлога за прихватање обрачуна судског вештака Ане Смиљковић у односу на обрачун који је изнео судски вештак Милан Мандић, правилност одлуке која се односи на износе стеченог без основа, за сада се не може испитати.

Даље, првостепени суд полази од тога да је тужена на основу одлуке Народне банке Србије о мерама за чување стабилности финансијског система у вези са

кредитима индексираним у иностраној валути, укупно утврђен износ новчаних средстава који је наплатила по основу неодредивих елемената променљиве каматне стопе а који према рачуници тужене износи 4.390,51 ЦХФ, уплатила на кредитну партију тужиље дана 29.03.2015.године, на који начин је на доспелу главницу у виду превремене делимичне отплате кредита извршила једнострано умањење будућих ануитета тужиље и на основу изнетог закључује да за овакво поступање тужене није постојала сагласност воља обе уговорне стране те да је тужена поступала као економски јача страна користећи свој јачи финансијски положај па је њено поступање противно члану 10,11,12 и 21 Закона о облигационим односима и као такво је ништаво сагласно члану 103 истога закона. Међутим, код чињенице да је банка тужиљи доставила обавештење да јој је смањила главницу за износ од 4.390,51 ЦХФ а тужиља је наставила отплату кредита по новом ануитетном плану, остало је нејасно да ли је тужиља прихватила начин враћања тог износа његовим урачунавањем као више плаћеног износа у превремену отплату кредита смањењем главнице или не. Урачунавање више плаћеног износа у превремену отплату дела кредита може бити учињено само уз сагласност клијента. Таква сагласност може бити изражена и кроз плаћање рата кредита по новом ануитетном плану уколико клијент томе није приговорио. Међутим, чињенице од значаја за закључак првостепеног суда да је банка урачунавањем тог износа поступала са позиције економски јаче стране користећи свој јачи финансијски положај, нису у потпуности цењене када се има у виду изостанак разлога који се тичу оцене поступања тужиље у околностима достављања обавештења о укупном износу новчаних средстава који је банка утврдила по основу Одлуке о мерама за очување стабилности финансијског система у вези с кредитима индексираним у иностраној валути од 4.390,51 CHF и урачунавања тог износа као превремене отплате дела главнице и достављање новог ануитетног плана отплате. Недостају разлози у погледу тога да ли је тужиља плаћањем рата кредита по измењеном плану отплате пристала на такав начин враћања више плаћеног или није. Од пристанка клијента односно одсуства његовог противљења да му се више наплаћени износ кредита урачуна у његову превремену отплату зависи и одлука суда о томе да ли банка има обавезу да му превремену износ више плаћене главнице кредита урачуна у превремену отплату кредита.

На крају, основано се у жалби тужиље указује на недовољну јасноћу изнетих разлога у погледу закључка првостепеног суда да, без обзира што је суд утврдио ништавост одредбе члана 3 став 1 и члана 4 став 2 уговора и што је судски вештак Ана Смиљковић у налазу и мишљењу утврдила насталу разлику применом различитог курса по ком је кредит пуштен у течај и по ком је вршен обрачун ануитета, тужиљи не припадају новчани износи по основу разлике у курсу који је коришћен при пуштању кредита у течај и обрачуну ануитета кредита, јер тужиља у поднеску од 13.09.2017. године тужбени захтев није определила у складу са налазом и мишљењем судског вештака Ане Смиљковић ни у погледу висине ни у погледу доспелости новчаних износа које би тужена била у обавези да врати тужиљи. Овакав закључак првостепеног суда је противан чињеничним наводима из тужбе и садржини поднесака тужиље током расправе којима се указује на то да је њено новчано потраживање на име стицања без основа последица ништавости одредаба члана 3 став 1, члана 3 став 3 алинеја 4 и члана 4 став 2. Уговора о стамбеном кредиту број ... У поднеску од 13.09.2017.године тужиља је тужбу преиначила утолико што потражује веће износе од износа које је раније потраживала, све засновано на истом чињеничном и правном основу. Истицање тужбеног захтева сагласно опредељењу странке за неки од обрачуна судских вештака

изнетих током поступка, супротно изнетим разлозима у побијаној пресуди, не представља ограничење да тај суд у оквирима тужбеног захтева и чињеничних навода тужбе, донесе одлуку о постављеном захтеву, па су такви разлози недовољно разумљиви.

Првостепени суд ће у поновном поступку узевши у обзир све истакнуте примедбе из овог решења, по потреби и поновним саслушањем судских вештака разјаснити разлоге за насталу разлику приликом обрачуна више наплаћених износа на име месечних рата кредита тужиљи од стране судских вештака Милана Мандића и Ане Смилковић а зависно од изјашњења судских вештака у погледу методологије обрачуна, узевши у обзир и друге изведене доказе правилно и потпуно утврдити висину више исплаћених износа по основу примене члана 3 став 3 алинеја 4 односно члана 3 став 1 и члана 4 став 2 Уговора о стамбеном кредиту број ... У погледу дела захтева за исплату укупног износа од 4.390,51 ЦХФ на име променљиве каматне стопе који је банка урачунала у превремену отплату кредита тужиљи, даће јасне разлоге у погледу поступања тужиље приликом достављања обавештења и урачунавања тог износа у превремену отплату кредита и њиховој међусобној условљености а зависно од права на исплату главнице у наведеном износу ће ценити потребу за исплатом камате уз главни дуг или одвојено од главног дуга. За одлуку који донесе ће навести јасне, потпуне и непротивречне разлоге.

Одлука садржана у ставу другом изреке је донета применом одредбе члана 391 ЗПП, док је одлука о трошковима парничног поступка с обзиром да зависи од одлуке о главној ствари укинута применом члана 165 ЗПП.

**Председник већа-судија
Јасна Беловић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Јасмина Ђокић